Herfsttrek in 1988 over Oosteinde

MICHEL KLEMANN

Inleiding

In het najaar van 1988 zijn in Oosteinde (Gemeente Ruinerwold) vanaf augustus regelmatig tellingen van ongestuwde zichtbare landtrek gehouden.
Het was het eerste jaar dat er in dit deel van Drenthe systematisch naar overtrekkende vogels werd gekeken.
De tellingen zijn op één na door ondergetekende verricht. Henk Nijmeijer telde bij mijn afwezigheid op 24 september. Dit om de reeks van acht simultaantellingen van de Landelijke Werkgroep Vogeltrek Tellen (LWVT) compleet te maken.
Totaal leverden de tellingen 36.267 vogels op, verdeeld over 82 soorten. Alle waarnemingen zijn op formulieren gezet en maken nu deel uit van het trektelbestand van de LWVT.
In dit artikel wordt achtereenvolgens ingegaan op de ligging en situering van de telpost, vogels ter plaatse, methode, teltijden, en resultaten.

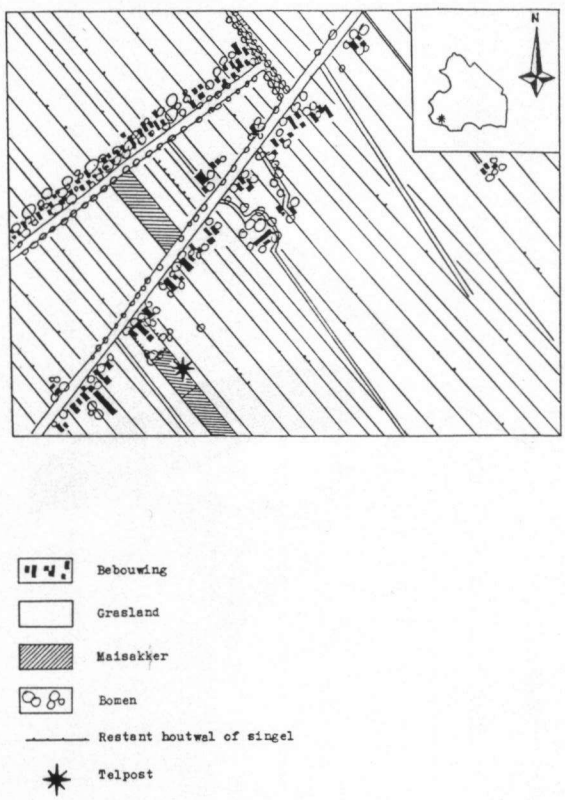

Figuur 1. Plattegrond van de telpost

De telpost

Telpost Oosteinde bevindt zich in Zuidwest-Drenthe, atlasblok 16-58 (fig. 1).
In het vlakke landschap is vanaf de telpost een wijd uitzicht van noordwest via noordoost tot zuidwest. Binnen dit veld bevindt zich weinig bebouwing. Het zogenaamde slagenlandschap, waarin de telpost is gesitueerd, kenmerkt zich door smalle opstrekkende kavels van veelal meer dan een kilometer lengte. Aan het noordelijke uiteinde van de nnw-zzo-lopende kavels bevindt zich de bebouwing van Oosteinde. Het cultuurlandschap bestaat grotendeels uit grasland met verspreid enkele maisakkers. Dit alles wordt doorsneden met vele tientallen sloten, af en toe worden percelen begrensd door elzensingels. De hoofdas van het streekdorp Oosteinde loopt van noordoost naar zuidwest. Aan deze weg en rond de boerderijen staan bomen en erfbeplantingen die het open landschap onderbreken. Het uitzicht naar het noordwesten wordt hierdoor beperkt, echter niet hinderlijk. De afstand van de telpost tot de weg bedraagt c. 200 meter. Dit heeft de volgende voordelen:
- Er wordt weinig hinder ondervonden van vliegbewegingen van standvogels.
- De geluidsoverlast van het verkeer blijft beperkt.
- Het uitzicht is naar alle kanten goed

Vogels ter plaatse

Rond de telpost hielden zich het hele najaar honderden niet-trekkende vogels op. Hierdoor was het soms moeilijk aan te geven of vogels trekkende dan wel ter plaatse (tp) en slechts rondviegend waren. Voor de volgende soorten leverde dit een te hoog of een te laag aantal getelde doortrekkers op. Het maximale aantal dat rond de telpost te zien was, is weergegeven in tabel 1. Slaaptrek werd vastgesteld bij Kok-, Storm-, Zilvermeeuw, Boerenzwaluw, Witte Kwikstaart, Kauw, Roek en Spreeuw.

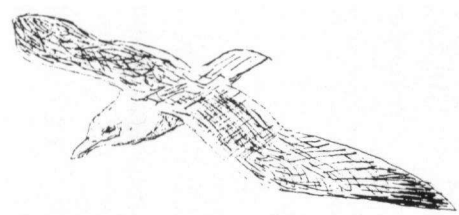

Tabel 1. Maximale aantallen niet-trekkende vogels bij de telpost.

soort	aantal	soort	aantal
Wilde Eend	1-25	Huiszwaluw	1-25
Kievit	>250	Witte Kwik	26-250
Watersnip	1-25	Pimpelmees	1-25
Kokmeeuw	>250	Koolmees	1-25
Stormmeeuw	>250	Kauw	>250
Zilvermeeuw	>250	Roek	>250
Holenduif	1-25	Spreeuw	>250
Houtduif	26-250	Ringmus	26-250
Boerenzwaluw	26-250	Kneu	26-250

Methode

De toegepaste methodiek staat uitvoerig beschreven in de LWVT-handleiding (LWVT 1986). In het kort komt het er op neer dat met het blote oog de overvliegende vogels werden opgespoord. Determinatie gebeurde grotendeels op geluid en af en toe met behulp van een kijker (10 x 40). Naast soort en aantal werd de vliegrichting van iedere groep die binnen een denkbeeldige cirkel met een straal van 100 meter vloog bepaald. Hierbij zijn 16 richtingen mogelijk. Vogels die slechts werden gehoord, zijn meegeteld als één exemplaar. De waarnemingen zijn per kwartier genoteerd. Dit verslag gaat over vroege-ochtendtellingen. Een vroege-ochtendtelling duurt twee-en-een-half uur, van een half uur voor zonsopgang tot twee uur erna.
Behalve de vogels werden er weergegevens genoteerd. Deze zijn niet in dit verslag verwerkt.

Teltijden

Van de 61 ochtendtellingen werd de eerste op 1 augustus en de laatste op 27 november gehouden. Niet alle twee en een half uur durende tellingen zijn volledig geteld. Soms werd bij slecht weer eerder gestopt of door verslapen later begonnen.
Soorten die vroeg in het najaar doortrekken, (Gierzwaluw), of laat (Kolgans) zijn weinig gezien. Dit geldt ook voor soorten die laat in de ochtend, overdag of tegen de avond trekken (Grauwe Gans, Buizerd en Blauwe Reiger). In totaal werd op de 61 ochtenden 146 uur en 6 minuten geteld. De teldata zijn in tabel 2 weergegeven.

Tabel 2. Data waarop tellingen werden uitgevoerd op telpost Oosteinde, najaar 1988

x - volledige telling
0 - onvolledige telling

dag	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
aug	x	x				x	x	x	x	x		x	x			
sep				x	x		x	x	x	x		x		x	x	o
okt	x	x	x		x	x						x	x	x	o	x
nov	x				x					x				x	o	

dag	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
aug	o	o					x	x			o	x			
sep			x	x	x	x		x							
okt	x	o			x	x			x	x	x		x	x	o
nov		x	x	x	x					x	x				

Resultaten

In totaal werden 36.267 overtrekkende vogels waargenomen, verdeeld over 82 soorten. De aantallen per soort staan vermeld in tabel 3.

Tabel 3. Aantallen waargenomen trekkende vogels bij telpost Oosteinde in het najaar van 1988.

soort	aantal	soort	aantal
Aalscholver	78	Boomleeuwerik	1
Blauwe Reiger	36	Veldleeuwerik	1054
Ooievaar	1	Oeverzwaluw	1
Knobbelzwaan	5	Boerenzwaluw	2534
Kleine Zwaan	18	Huiszwaluw	31
Rietgans	95	Duinpieper	2
Kolgans	53	Boompieper	52
Grauwe Gans	131	Graspieper	2746
gans spec.	202	Waterpieper	2
Wintertaling	2	Gele Kwikstaart	184
Wilde Eend	57	Grote Gele Kwik	3
Slobeend	6	Witte Kwikstaart	203
Tafeleend	11	Heggemus	62
Kuifeend	14	Beflijster	2
Grote Zaagbek	5	Merel	28
Blauwe Kiekendief	5	Kramsvogel	2361
Havik	2	Zanglijster	201
Sperwer	21	Koperwiek	4971
Buizerd	2	Grote Lijster	12
Visarend	1	Tjiftjaf	1
Torenvalk	7	Zwarte Mees	8
Smelleken	1	Pimpelmees	29
Boomvalk	2	Koolmees	18
Scholekster	1	Vlaamse Gaai	3
Kleine Plevier	2	Kauw	52
Goudplevier	292	Roek	32
Zilverplevier	8	Spreeuw	8979
Kievit	3540	Ringmus	140
Watersnip	96	Vink	4196
Regenwulp	2	Keep	302
Wulp	33	Groenling	31
Tureluur	5	Putter	22
Witgatje	1	Sijs	68
Kokmeeuw	412	Kneu	151
Stormmeeuw	65	Frater	11
Kleine Mantelmeeuw	12	Barmsijs	71
Zilvermeeuw	1332	Goudvink	1
Holenduif	74	Sneeuwgors	3
Houtduif	833	Geelgors	21
Tortelduif	3	Ortolaan	1
Gierzwaluw	3	Rietgors	207
Grote Bonte Sp	1		

Soortbespreking

Bij de soortbesprekingen wordt ingegaan op doortrekkende aantallen, het verloop van de doortrek over de telperiode en over de ochtend en op vliegrichtingen. Bovendien wordt aangegeven hoe deze verlopen en gemiddelden tot stand zijn gekomen (of ze bijvoorbeeld sterk worden bepaald door enkele grote groepen) en of er belangrijke afwijkingen van het geschetste beeld werden waargenomen.
In figuren is weergegeven hoeveel exemplaren per ochtendtelling zijn waargenomen. Hierbij zijn ook de gegevens van de onvolledige tellingen gebruikt.
Bij het verloop over de ochtend is per kwartier aangegeven welk percentage er in het desbetreffende kwartier is gezien. Voor deze grafiek zijn alleen de 53 volledige ochtendtellingen van 10 kwartieren gebruikt.
De overgang van kwartier 2 naar kwartier 3 is de tijd van zonsopgang. In de grafiek is aangegeven wanneer de 10-, de 25- en de 50%-grens werd bereikt. Deze zogenaamde kwartiergrenzen worden met behulp van respectievelijk een kleine open, een grote open en een grote gesloten pijlpunt aangegeven. De kwartiergrenzen geven aan wanneer de trek van een soort begint en hoe het verloop van de trek over de dag er uit ziet.
De ligging van de kwartiergrenzen ten opzichte van elkaar geeft aan of de trek steil of vlak verloopt. Liggen de grenzen van 10- en 25% dicht bij elkaar, dan culmineert de trek snel.
De weergave van de voorkeursvliegrichting is in een windroos uitgezet en wordt uigezet in procenten. De lijn in de cirkel geeft de gemiddelde trekrichting weer, de lengte van deze lijn zegt iets over de spreiding van de richtingen (vectorgrootte). Onder de windroos staat van boven naar beneden het aantal op richting gebrachte exemplaren, de gemiddelde trekrichting in graden, de spreiding van de vliegrichting (schaal van 0-1) en het percentage op richting gebrachte vogels vermeld.
De gebruikte rekentrucs zijn te vinden in Kwak & Lensink (1983).

Aalscholver *Phalacrocorax carbo*

Er werden 8 overtrekkende groepen waargenomen, variërend in grootte van 1 tot 37 exemplaren. Vier van de groepen werden in augustus gezien, zij vlogen alle naar noordoost en ono. Hierna brak er een stille periode aan. Pas na 25 oktober werden er weer Aalscholvers gezien, waarbij er drie groepen naar het zuidwesten, en één groep naar het noordoosten vlogen.
Het lijkt erop dat aan het eind van de zomer een deel van de IJsselmeerpopulatie via Drenthe naar de Wadden vliegt, om vanaf eind oktober de overwinteringsgebieden op te zoeken. Dit beeld komt overeen met de gegevens in Vogels van Drenthe (van Dijk & van Os 1982).

Grauwe Gans *Anser anser*

De Grauwe Gans werd gezien in de maanden september tot en met november. De ochtendtrek is geconcentreerd in kwartier 6 en kwartier 7. Als gevolg daarvan is zowel de inzet als de culminatie zeer steil. Bij de vliegrichtingen konden twee tegenovergestelde hoofdrichtingen worden onderscheiden. Eénderde deel vloog naar ono tot noordoost en bijna tweederde deel naar wzw tot zuid. De gemiddelde trekrichting is ten gevolge van deze tegenstelling zeer zwak zzw.
De gemiddelde groepsgrootte binnen de 100 meter-waarnemingscirkel bedroeg 4,7 (N=6 groepen), die van alle groepen 9,4 exemplaren (N=14 groepen).

Goudplevier *Pluvialis apricaria*

Gedurende alle maanden van de telperiode werden trekkende Goudplevieren gezien. Tot en met half oktober betrof het incidentele waarnemingen van solitaire vogels of kleine groepjes. Vanaf 26 oktober werden geregeld grotere groepen waargenomen, die pijlsnel naar wzw vlogen. In 4 dagen (18-21 november) kwam 64,4% van het totale aantal over.
Het trekverloop over de ochtend werd sterk bepaald door grote groepen die met name in kwartier 3 tot en met kwartier 6 werden gezien.
Van de op richting gebrachte vogels was de gemiddelde groepsgrootte 14,4 exemplaren, de gemiddelde trekrichting was matig zwak wzw.

Kievit *Vanellus vanellus*

Met name in oktober werden er veel Kieviten waargenomen. De aantallen per ochtend variëerden van 0 tot c. 300 exemplaren. De trek zette zeer vroeg in de ochtend in en de mediane waarde wordt al vroeg bereikt. De hoogste aantallen passeerden in kwartier 3 en 4, waarna de trek in sterkte afnam. Vanaf kwartier 8 vlogen er weer meer Kieviten over. De gemiddelde trekrichting van 1043

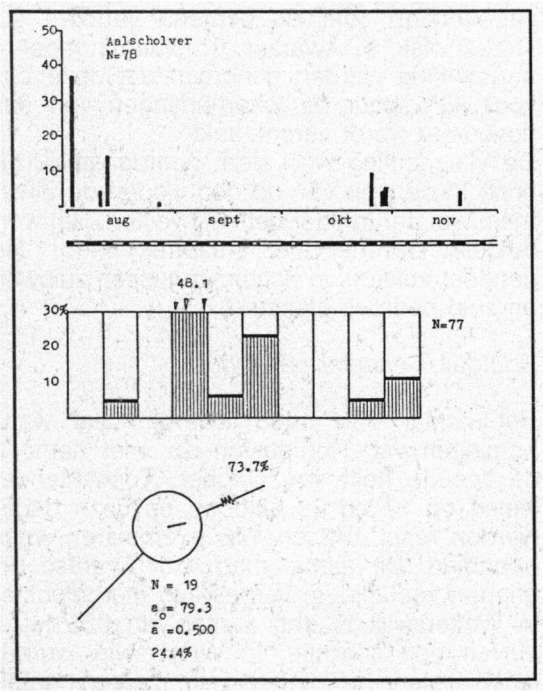

Figuur 2. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Aalscholver over telpost Oosteinde in 1988.

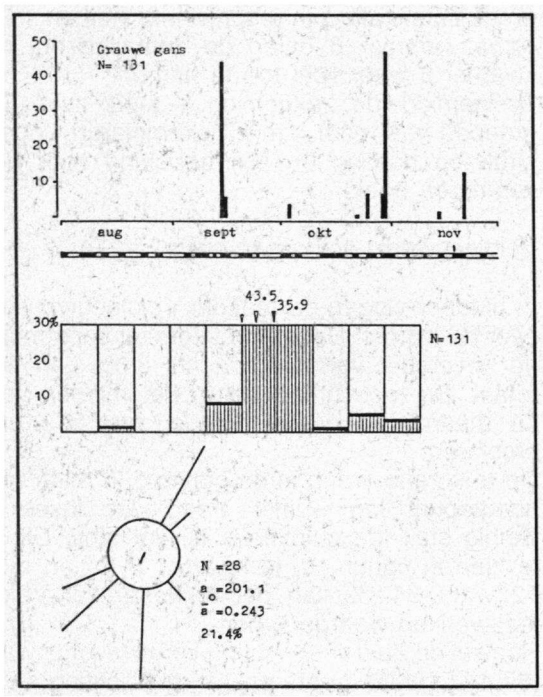

Figuur 3. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Grauwe Gans over telpost Oosteinde in 1988.

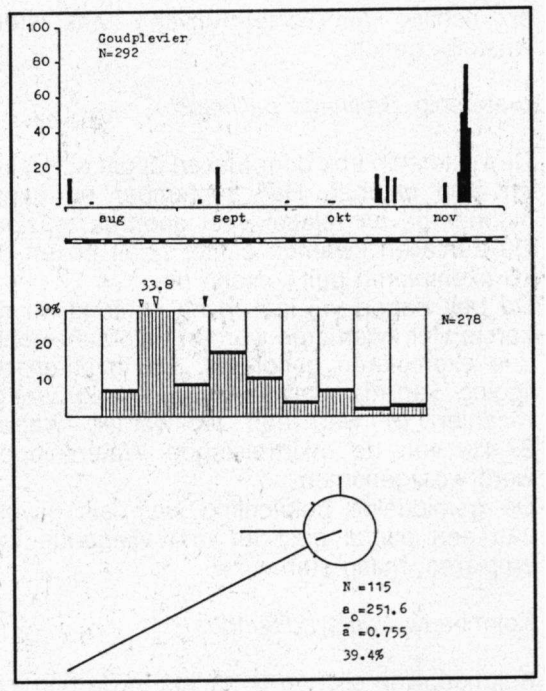

Figuur 4. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Goudplevier over telpost Oosteinde in 1988.

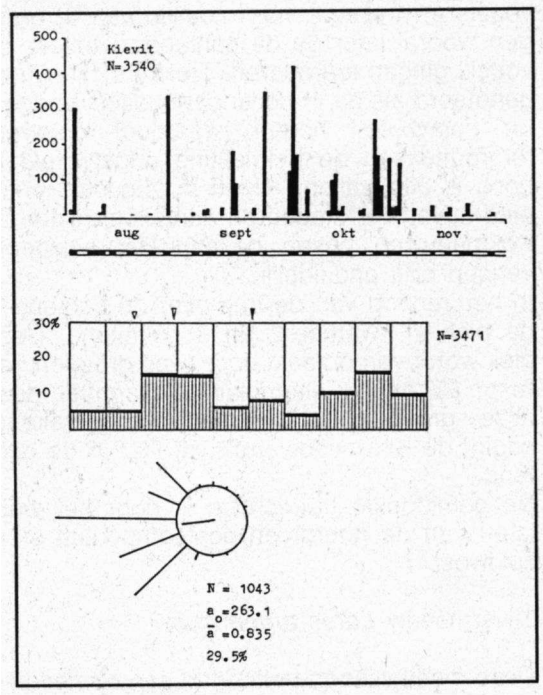

Figuur 5. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Kievit over telpost Oosteinde in 1988.

op richting gebrachte Kieviten was sterk westelijk gericht.

Watersnip *Gallinago gallinago*

De Watersnip trok door tussen begin augustus en eind oktober. Half september en begin oktober gaven relatief veel doortrek te zien. De aantallen kwamen echter nooit boven de 15 exemplaren per ochtend uit.
De trek begon vrij laat in de ochtend. In de eerste vier kwartieren werden in totaal slechts drie exemplaren genoteerd. De inzet en de ligging van de mediaan zijn weinig vroeg. Kwartier 10 was een topkwartier, waarin 27,4% van de overtrekkende Watersnippen werd waargenomen.
De gemiddelde trekrichting was, als gevolg van een aantal oost tot ono vliegende exemplaren, matig sterk wzw.

Kokmeeuw *Larus ridibundus*

Kokmeeuwen sliepen 's nachts in de omgeving van Meppel (c. 6 km ten wzw van de telpost). In de ochtend kwamen deze vogels over de telpost waarbij ze in noordoostelijke richting vlogen. Het onderscheid tussen deze vogels en trekkers was moeilijk aan te brengen, vooral later op de ochtend, wanneer de vogels gingen foerageren. Trekkers zijn alleen genoteerd als ze in richtingen tussen zuidoost en noordwest vlogen, waardoor de vectorgrootte van de trekrichting ongetwijfeld te hoog is uitgevallen. Alleen in augustus en in eind november stegen de aantallen trekkende Kokmeeuwen boven de 20. Het seizoensverloop blijft onduidelijk.
In het verloop van de trek over de ochtend is de piek in kwartier 2 en 3 opvallend. Deze piek wordt veroorzaakt door twee groepen van resp. 66 en 24 exemplaren. Wanneer deze twee groepen niet worden meegerekend, begint de Kokmeeuwetrek vrij laat in de ochtend.
De gemiddelde trekrichting is door het weglaten van de noord- en oostcomponent sterk zuidwest.

Zilvermeeuw *Larus argentatus*

Deze meeuwesoort vertoonde een opmerkelijk trekbeeld. Nadat tussen eind augustus en half november regelmatig enkele doortrekkers waren gezien, namen de aantallen vanaf half november plotseling spectaculair toe. De topochtend viel op 20 november met 566 Zilvermeeuwen. De drie volgende, tevens laatste, trektellingen leverden sterk dalende aantallen op.
Het verloop over de ochtend vertoont een sterke piek in kwartier 3. Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat deze piek voor 90% door de waarnemingen van eind november wordt veroorzaakt.
De vliegrichting was sterk noordoostelijk gericht. In de loop van de dag vlogen de Zilvermeeuwen terug naar het zuidwesten. Het werd duidelijk dat het hier slaaptrek betrof. Het aandeel trekkers in richtingen tussen zuidwest en zuid bedroeg slechts 6,5%.

Houtduif *Columba palumbus*

Het najaar van 1988 leverde veel waarnemingen van Houtduiven op, met name in de tweede helft van oktober. Topochtenden vielen op 17 en 26 oktober, op deze dagen werden resp. 143 en 146 exemplaren waargenomen. Dit aantal mag voor Drentse begrippen veel zijn, in vergelijking met telposten in Winterswijk is een aantal van 833 Houtduiven een schijntje. In Winterswijk worden ieder najaar 10.000-en exemplaren geteld (Wessels 1983).
Houtduiven beginnen pas te trekken na zonsopgang. Zowel de inzet van de trek als het hoogtepunt vallen desondanks vroeg. De inzet en de culminatie zijn resp. weinig steil en steil. Vanaf kwartier 6 dalen de aantallen om na kwartier 8 weer licht toe te nemen.
De gemiddelde trekrichting is sterk zuid. De groepen van meer dan 20 exemplaren vlogen strak op richting en zijn bepalend voor het verkregen beeld.

Veldleeuwerik *Alauda arvensis*

In oktober vlogen de meeste Veldleeuweriken over de telpost. De doortrekkers uit september en november vormden slechts 3,6% van het totaal. De topochtend lag in het midden van de maand, op de veertiende, met 319 exemplaren.
De trek zette vroeg in de ochtend in maar het hoogtepunt lag weinig vroeg. De inzet is weinig steil, de culminatie is niet steil. Dit is te zien in figuur 10, in kwartier 8 tot en met 12 werd 54,2% van het totale aantal Veldleeuweriken waargenomen.
Hoewel de Zuidwest-richting veruit favoriet was (67,4%), werd geen enkele trekrichting vermeden. De gemiddelde trekrichting is desondanks sterk zuidwest.

Boerenzwaluw *Hirundo rustica*

Bij de aanvang van de tellingen waren de Boerenzwaluwen al met de trek begonnen.

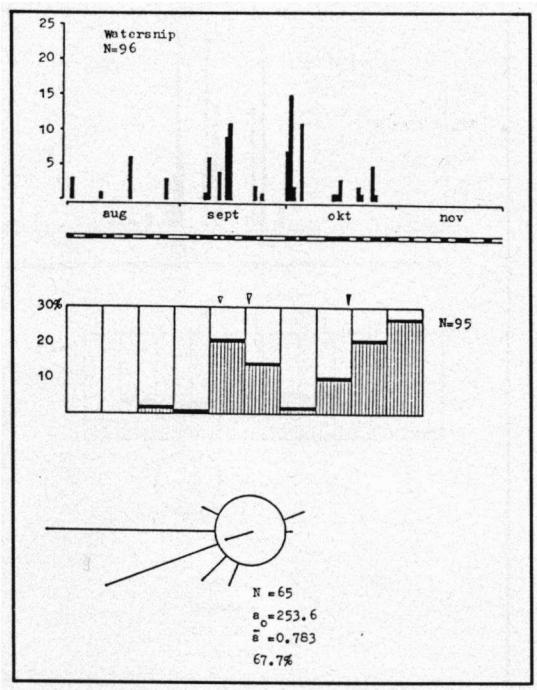

Figuur 6. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Watersnip over telpost Oosteinde in 1988.

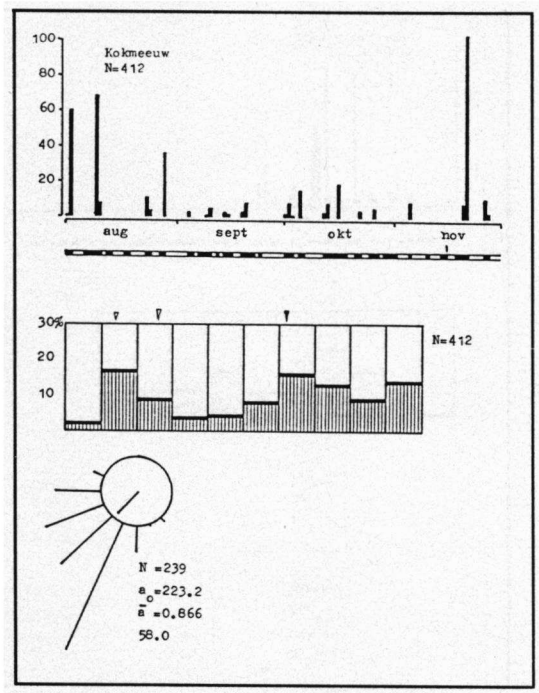

Figuur 7. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Kokmeeuw over telpost Oosteinde in 1988.

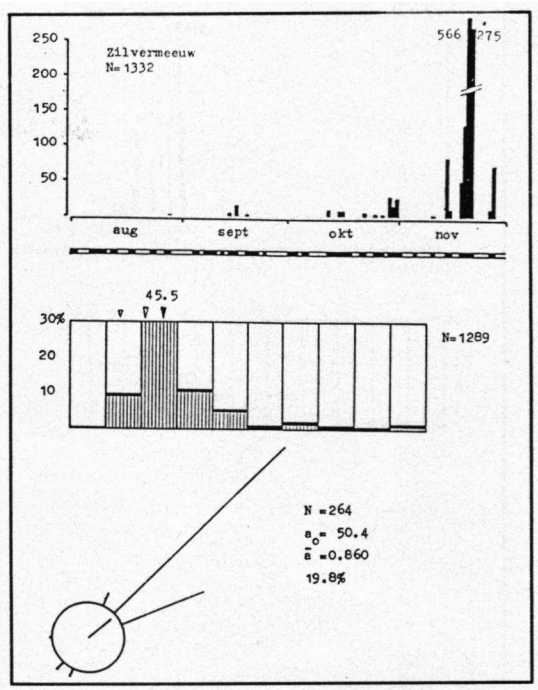

Figuur 8. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Zilvermeeuw over telpost Oosteinde in 1988.

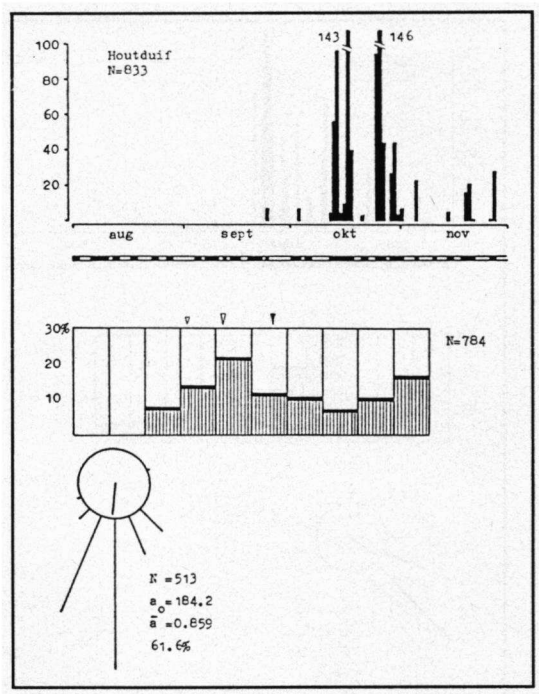

Figuur 9. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Houtduif over telpost Oosteinde in 1988.

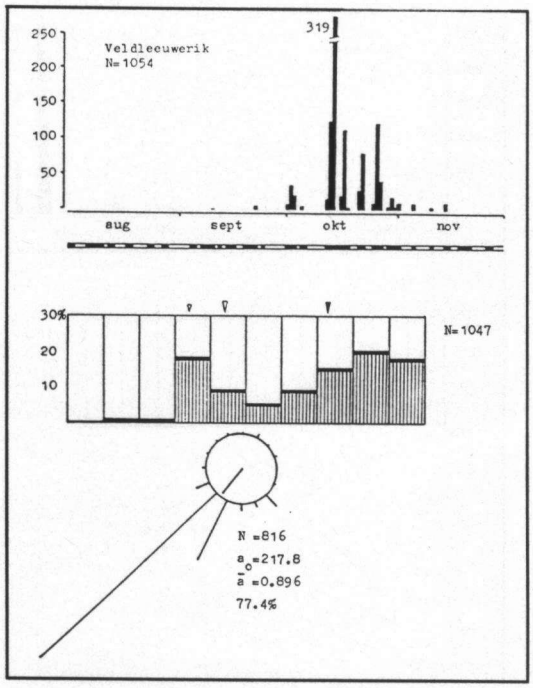

Figuur 10. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Veldleeuwerik over telpost Oosteinde in 1988.

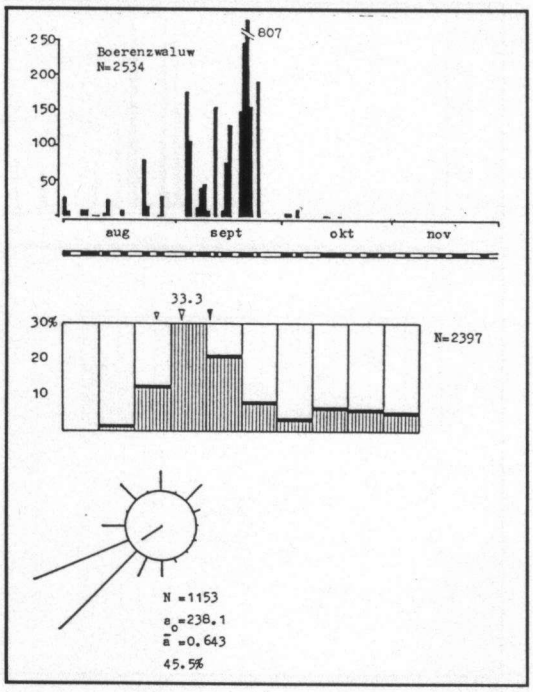

Figuur 11. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Boerenzwaluw over telpost Oosteinde in 1988.

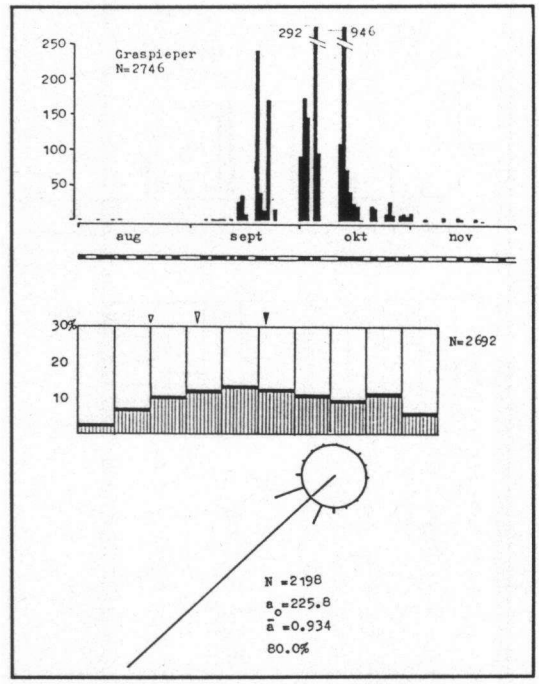

Figuur 12. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Graspieper over telpost Oosteinde in 1988.

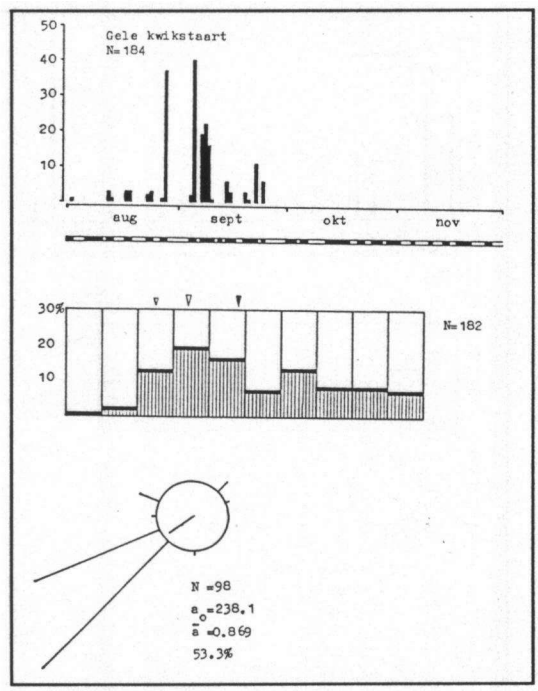

Figuur 13. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Gele Kwikstaart over telpost Oosteinde in 1988.

De aantallen namen vanaf begin augustus langzaam toe, om in de periode van 16 tot en met 24 september een top te bereiken. Op 6 ochtenden binnen deze periode werd 66,2% van het totale aantal waargenomen. De laatste Boerenzwaluw werd op 17 oktober genoteerd. De inzet van de trek in de ochtend was vroeg, het hoogtepunt lag zeer vroeg. Het verloop over de ochtend wordt sterk bepaald door de topochtend van 21 september. Op deze ochtend werden 510 exemplaren in kwartier 4 en 240 in kwartier 5 gezien. Hierdoor is de inzet steil en is de culminatie zeer steil. Boerenzwaluwen werden in alle richtingen trekkend waargenomen. Hierdoor heeft de windroos een wat stekelig uiterlijk. De gemiddelde trekrichting was matig zwak wzw, bijna zuidwest.

Graspieper *Anthus pratensis*

Graspiepers werden op bijna alle teldagen waargenomen. In kleine groepjes, veel roepend en gestadig doorsijpelend, ziehier, het trekbeeld van de Graspieper.
Vanaf half september bereikten de aantallen hoogtepunten om na de topochtend van 13 oktober snel ineen te zakken.
De trek van de Graspieper zette al vroeg in de ochtend in. Op goede dagen vloog de soort al volop in het eerste kwartier, in de oplossende duisternis zijn ze dan echter moeilijk te zien (en dus te tellen). Veel van deze waarnemingen belandden in de rubriek "gehoord". Het hoogtepunt lag vroeg en viel in kwartier 6. De aantallen per kwartier namen daarna langzaam af. De inzet en culminatie zijn respectievelijk weinig en niet steil.
Vooral op topochtenden hield de Graspieper zich strak aan een zuidwestelijke vliegrichting. Tachtig procent van de 2746 exemplaren werden op richting gebracht. Deze was uiteindelijk zeer sterk zuidwest.

Gele Kwikstaart *Motacilla flava*

De Gele Kwikstaart werd regelmatig gezien of gehoord vanaf half augustus tot eind september. Van het totale aantal is 41,2% op 28 augustus en 5 september geteld. De inzet van de ochtendtrek was vroeg, het hoogtepunt zeer vroeg. Kwartier 4 is het topkwartier, 19,8% van de vogels passeerde in dit kwartier. Daarna nam de doortrek gestaag af. De gemiddelde trekrichting was ondanks enkele afwijkende vliegrichtingen sterk wzw.

Witte Kwikstaart *Motacilla alba*

De trek van de Witte Kwikstaart vond vooral plaats in de maanden september en oktober. Een kleine trekgolf werd in augustus vastgesteld.
De topochtend (49 ex.) viel op 13 oktober. Na dit hoogtepunt zakte de trek snel in.
Bij het verloop in de ochtend valt zowel de inzet als de mediaan zeer vroeg. De inzet en de culminatie zijn weinig steil.
De hoofdtrekrichting is wzw, 68,2% van de Witte Kwikstaarten vloog in deze richting. Hierdoor is de gemiddelde trekrichting sterk wzw.

Kramsvogel *Turdus pilaris*

Vanaf september tot aan het eind van de tellingen werden trekkende Kramsvogels genoteerd. Oktober leverde totalen op van tussen de 30 en 250 exemplaren per ochtend. Met 415 Kramsvogels in 2,5 uur was 1 november een topdag. Inzet en mediaan van de trek over de ochtend is zeer vroeg. De inzet is niet steil, de culminatie weinig steil. Na kwartier 8, wanneer de trek zijn hoogtepunt bereikte, namen de aantallen plotseling snel af.
De voornaamste vliegrichtingen lagen tussen zuidoost en zuidwest, met zuidwest als hoofdtrekrichting. De gemiddelde trekrichting is hierdoor matig sterk zzw.

Zanglijster *Turdus philomelos*

Vanaf begin oktober was er sterke zanglijstertrek. Deze duurde voort tot het eind van de maand. Het hoogste ochtendtotaal viel op 2 oktober en bedroeg 37 exemplaren.
In de loop van de ochtend nam de trek gestadig af. Vermoedelijk is het aflopen van de nachttrek hiervan de oorzaak.
De gemiddelde trekrichting was zuid, maar door de grote variatie aan vliegrichtingen zeer zwak.

Koperwiek *Turdus iliacus*

Net als bij de Zanglijster werd bij Koperwieken de sterkste trek in oktober waargenomen. De aantallen varieerden nogal per telling. In deze dalen en pieken werd op 25 oktober een maximum van 1962 exemplaren per ochtend bereikt. November leverde incidentele trek op. Bij het verloop over de ochtend vallen inzet en mediaan vroeg. Zowel de inzet als de culminatie zijn weinig steil. Op goede dagen ging de trek van de Koperwiek na de vroe

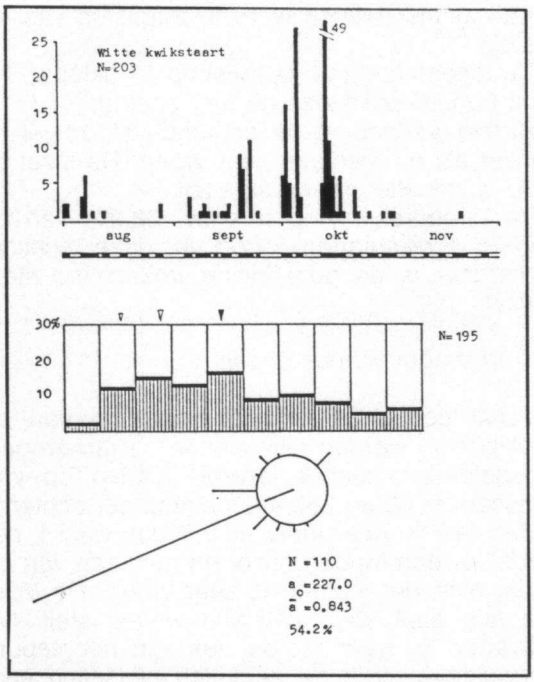

Figuur 14. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Witte Kwikstaart over telpost Oosteinde in 1988.

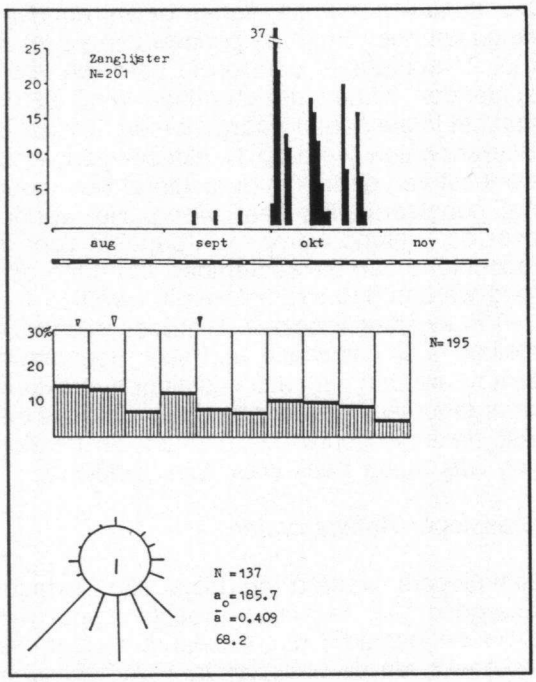

Figuur 16. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Zanglijster over telpost Oosteinde in 1988.

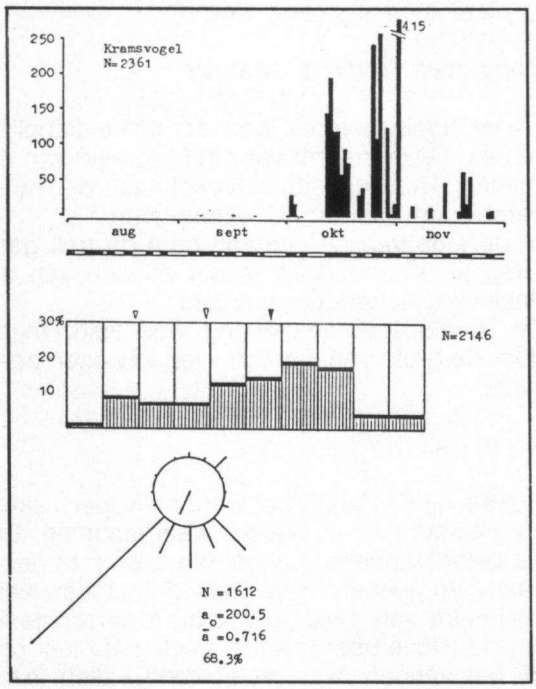

Figuur 15. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Kramsvogel over telpost Oosteinde in 1988.

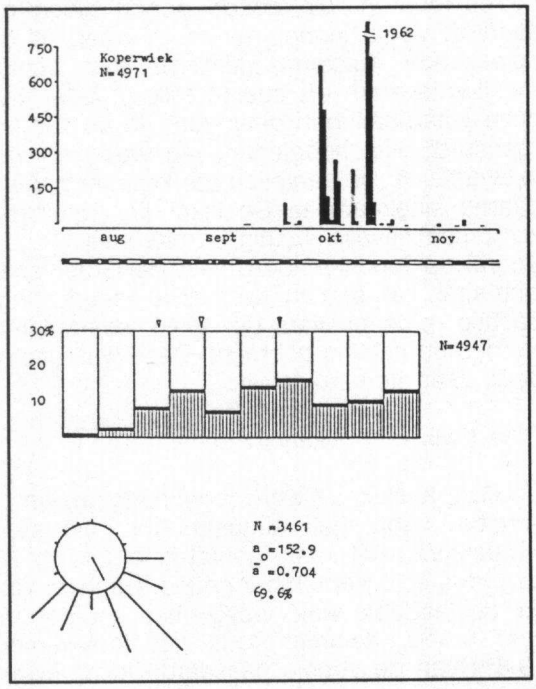

Figuur 17. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Koperwiek over telpost Oosteinde in 1988.

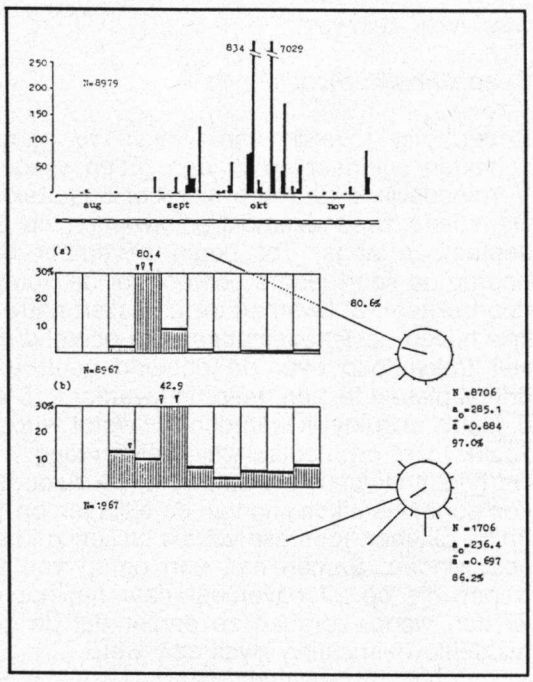

Figuur 18. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen (waarbij a=inclusief groep van 7000 stuks, b= exclusief) van de Spreeuw over telpost Oosteinde in 1988.

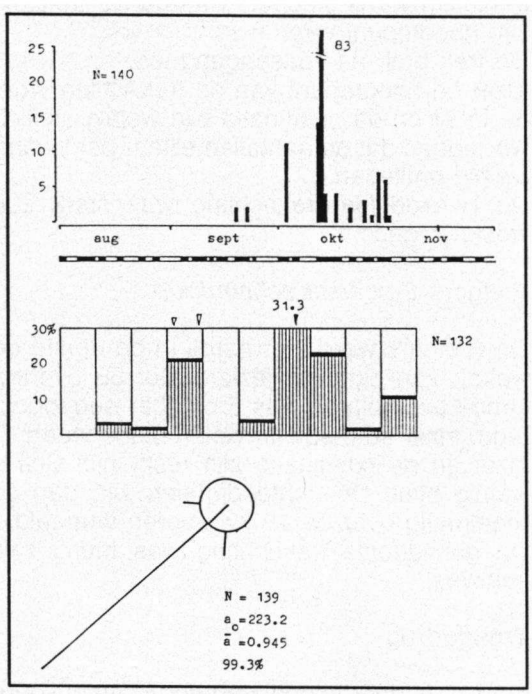

Figuur 19. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Ringmus over telpost Oosteinde in 1988.

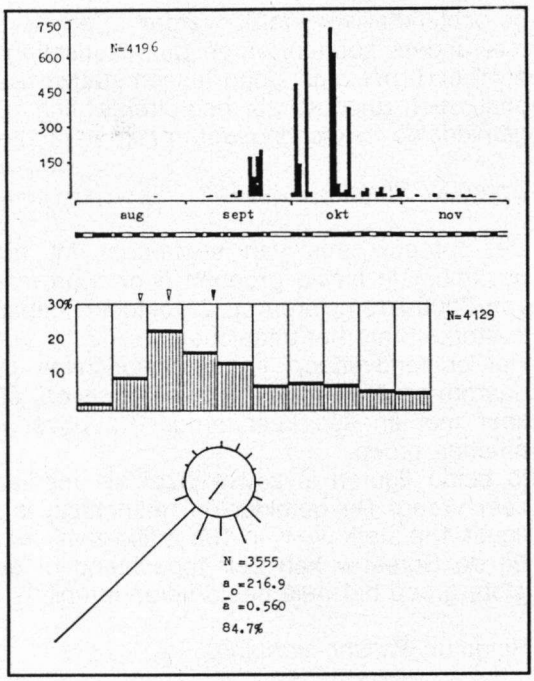

Figuur 20. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Vink over telpost Oosteinde in 1988.

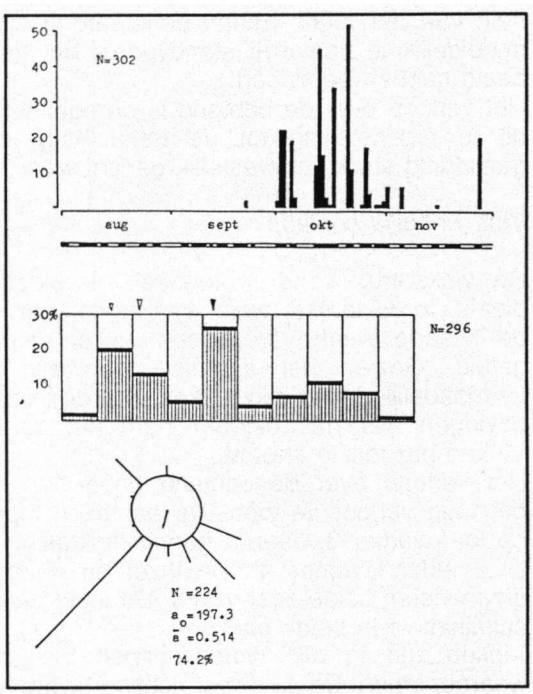

Figuur 21. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Keep over telpost Oosteinde in 1988.

ge-ochtendtelling vrolijk verder. Vergeleken met andere soorten waren de vliegrichtingen afwijkend: het gros vloog tussen zuidwest en oost, met zuidoost als hoofdtrekrichting. De gemiddelde trekrichting was matig sterk zzo.

Spreeuw *Sturnus vulgaris*

De Spreeuw trok van september tot eind november in kleine groepen door. Een troep van 7000 exemplaren op 21 oktober, bepaalt in sterke mate het totaalbeeld.
Het ochtendverloop en de vliegrichting zijn daarom op twee manieren weergegeven, één keer mèt en één keer zonder de bovengenoemde groep.
In beide figuren is zowel inzet als mediaan zeer vroeg. De gemiddelde trekrichting is in figuur 18a sterk wnw, in 18b matig zwak wzw. Bij de Spreeuw kan een topochtend of een grote groep het hele beeld veranderen.

Ringmus *Passer montanus*

De trek van de Ringmus was geconcentreerd in de maand oktober. Per ochtend werden zelden meer dan 10 exemplaren waargenomen. Op 13 oktober werd meer dan de helft van het totale aantal genoteerd. Het is onduidelijk in hoeverre standvogels het trekbeeld hebben beïnvloed.
Het verloop over de ochtend is onregelmatig, dit in tegenstelling tot de trekrichting, die gemiddeld sterk zuidwestelijk gericht was.

Vink *Fringilla coelebs*

De vinkentrek vond grotendeels in oktober plaats. In de laatste week van september en de tweede week van oktober is er weinig geteld. Gezien het aantalsverloop zijn er vermoedelijk duizenden Vinken over de telpost gevlogen. Na half oktober nam het aantal Vinken per telling snel af.
Het verloop over de ochtend geeft een regelmatig verloop te zien. De aantallen lopen op tot kwartier 3, daarna neemt de trekintensiteit ieder kwartier af. De inzet en de mediaan vielen beide zeer vroeg. De inzet en de culminatie zijn beide steil.
Vinken zijn in alle windrichtingen vliegend waargenomen. De zuidwest-richting kwam het meeste voor, maar er was ook een opvallende zuidoost tot zuid-komponent in de vliegrichting aanwezig. Na een aantal dagen met slecht weer (14, 15 en 16 oktober), vlogen op 17 oktober ondanks slecht weer enkele honderden Vinken in deze richting. Na deze dag waren de ochtenden met sterke vinkentrek volledig voorbij. De gemiddelde trekrichting was zwak zuidwest.

Keep *Fringilla montifringilla*

Kepen zijn moeilijk van Vinken te onderscheiden wanneer ze in één groep vliegen. Vermoedelijk is de Keep hierdoor onderteld.
De eerste twee exemplaren kwamen op 22 september langs. Tot begin november behoorde de soort iedere ochtend tot de trouwe doortrekkers, al kwamen de aantallen nauwelijks boven de 50 exemplaren per ochtend uit.
Het trekverloop over de ochtend geeft een drietal pieken te zien, resp. in kwartier 2, 5 en 8. Het is onduidelijk waardoor dit wordt veroorzaakt. Inzet en mediaan zijn beide vroeg.
De hoofdtrekrichting is zuidwest. De zuidoostkomponent is afkomstig van de tellingen op 17 en 21 oktober, toen alle vogels tussen zuid en oost vlogen. Samen met een groep van 20 Kepen die op 27 november naar het noordwesten vloog, zorgden ze ervoor dat de gemiddelde trekrichting zwak zzw werd.

Kneu *Carduelis cannabina*

Het verloop van de kneuentrek over het seizoen geeft een prachtig beeld van oplopende aantallen tot 5 oktober, waarna de trek over zijn hoogtepunt heen was.
De trek brak na zonsopgang los.
Inzet en hoogtepunt van de trek vallen vroeg, de inzet en de culminatie zijn weinig steil. Dit wil zeggen dat de aantallen elkaar per kwartier weinig ontliepen.
De gemiddelde trekrichting was sterk zuidwestelijk gericht.

Rietgors *Emberiza schoeniclus*

De Rietgors werd met name in de eerste drie weken van oktober gezien. Met 38 overtrekkende exemplaren was 5 oktober een topochtend. Inzet en mediaan vielen beide vroeg. De inzet en de culminatie zijn resp. niet-steil en weinig steil. De ochtendtotalen zijn dan ook regelmatig over de 10 kwartieren verdeeld.
De gemiddelde trekrichting was matig zwak zuidwest.

Trekgedrag

Tot slot is door middel van een tweetal figuren weergegeven hoe zich het trekgedrag van een aantal soorten tot elkaar verhoudt. Daarbij wordt ingegaan op het trekverloop

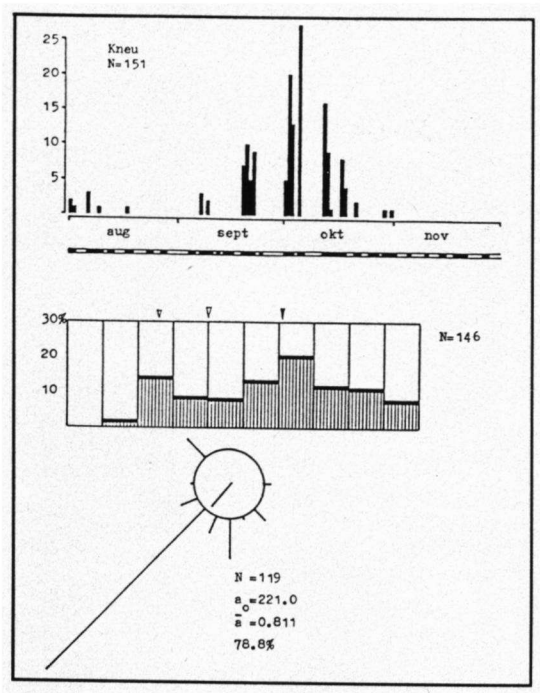

Figuur 22. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Kneu over telpost Oosteinde in 1988.

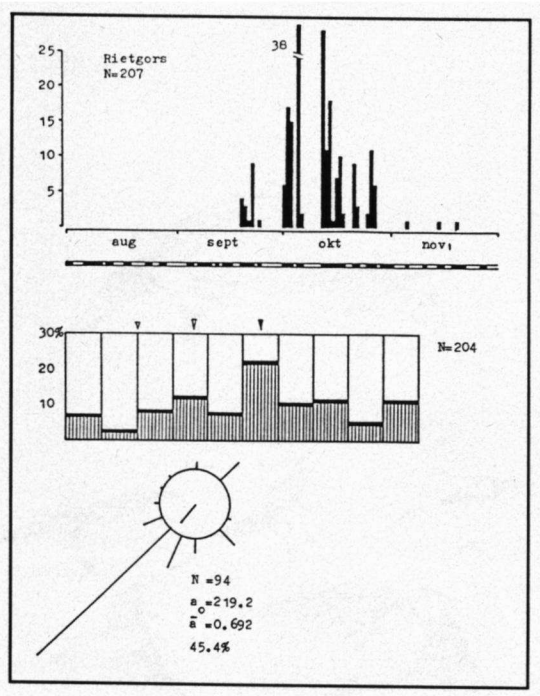

Figuur 23. Doortrekverloop over de telperiode, doortrek in de loop van de ochtend en vliegrichtingen van de Rietgors over telpost Oosteinde in 1988.

over de ochtend (fig. 24) en op de gemiddelde trekrichting (fig. 25).
Bij de rangschikking in figuur 24 geldt, dat hoe lager een soort op de lijst staat, des te later de trek inzet.
Als de mediaan vroeg valt, dan culmineert de trek steil.
In figuur 25 zijn de soorten gerangschikt naar trekrichting. Duidelijk is, dat het merendeel van de soorten overwegend tussen zuidelijke en westelijke richtingen vliegen. De Zilvermeeuw wijkt hiervan het sterkst af. De Zilvermeeuw is de enige soort waarbij met zekerheid kan worden gesteld dat het merendeel van de genoteerde vogels op slaap- of voedseltrek betrekking had.

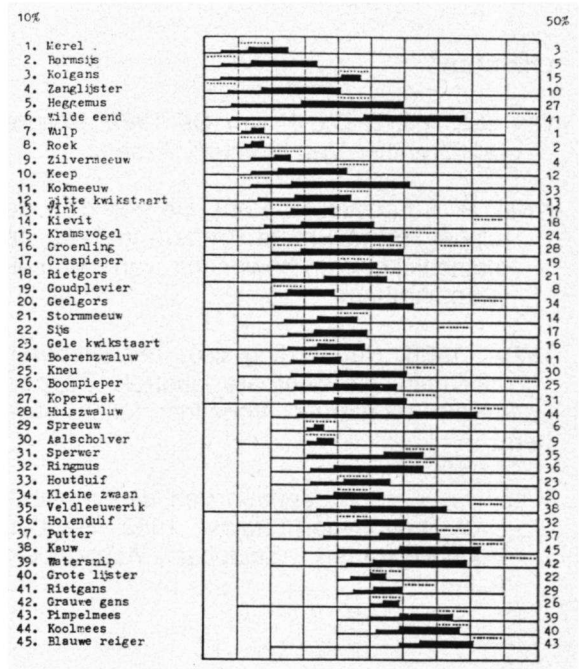

Figuur 24. Samenvatting van het inzetten van de trek en het culmineren van de trek in de loop van de ochtend.
De soorten zijn gerangschikt volgens het bereiken van de 10%-grens.

volledige waarneemperiode
periode tussen 10- en 25%-grens
periode tussen 25- en 50%-grens
topkwartier

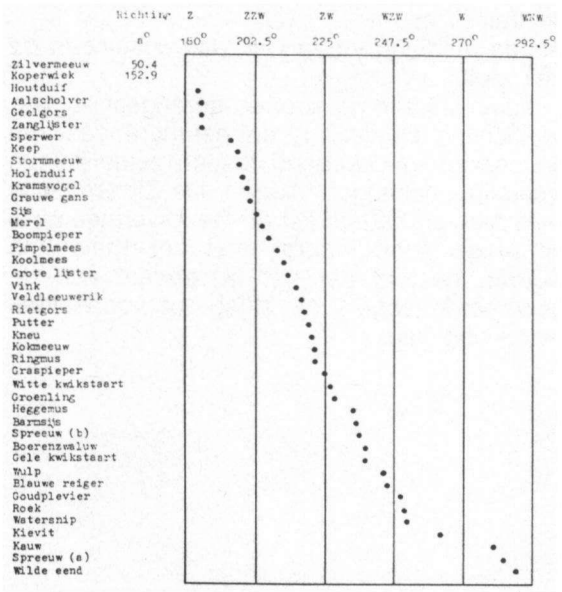

Figuur 25. Gemiddelde trekrichting van een aantal soorten, gerangschikt van zuid naar west.

Literatuur

van Dijk A.J. & B.L.J. van Os 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

Kwak R. & Lensink R. 1983. De trek over de telpost "Hoge Erf" te Arnhem in 1982 en methodieken ter bewerking van telresultaten. Arnhem.

LWVT 1986. Handleiding voor het uitvoeren van tellingen van zichtbare landtrek. Rapport Landelijke Werkgroep Vogeltrek tellen, Arnhem.

Wessels H. 1983. Verloop van de herfsttrek over Breedevoort, najaar 1982. Rapport Vogelwerkgroep Zuidoost Achterhoek, Aalten.

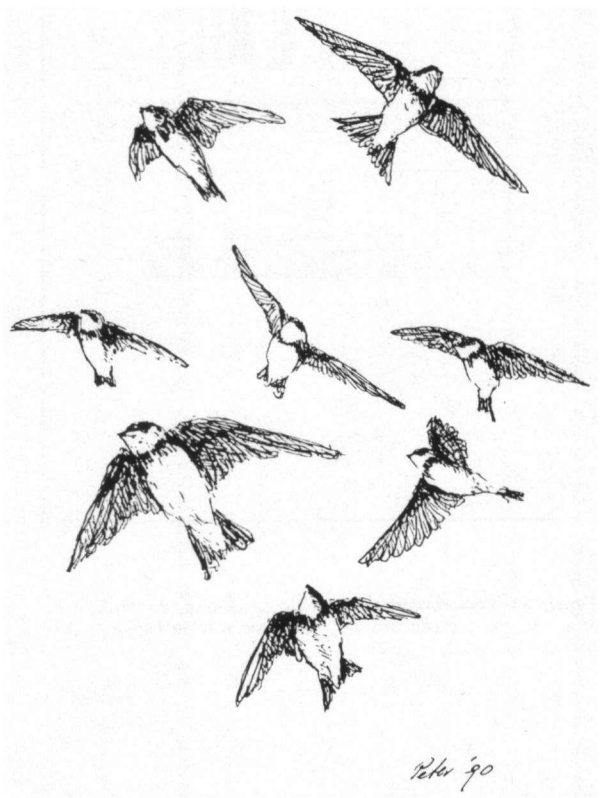

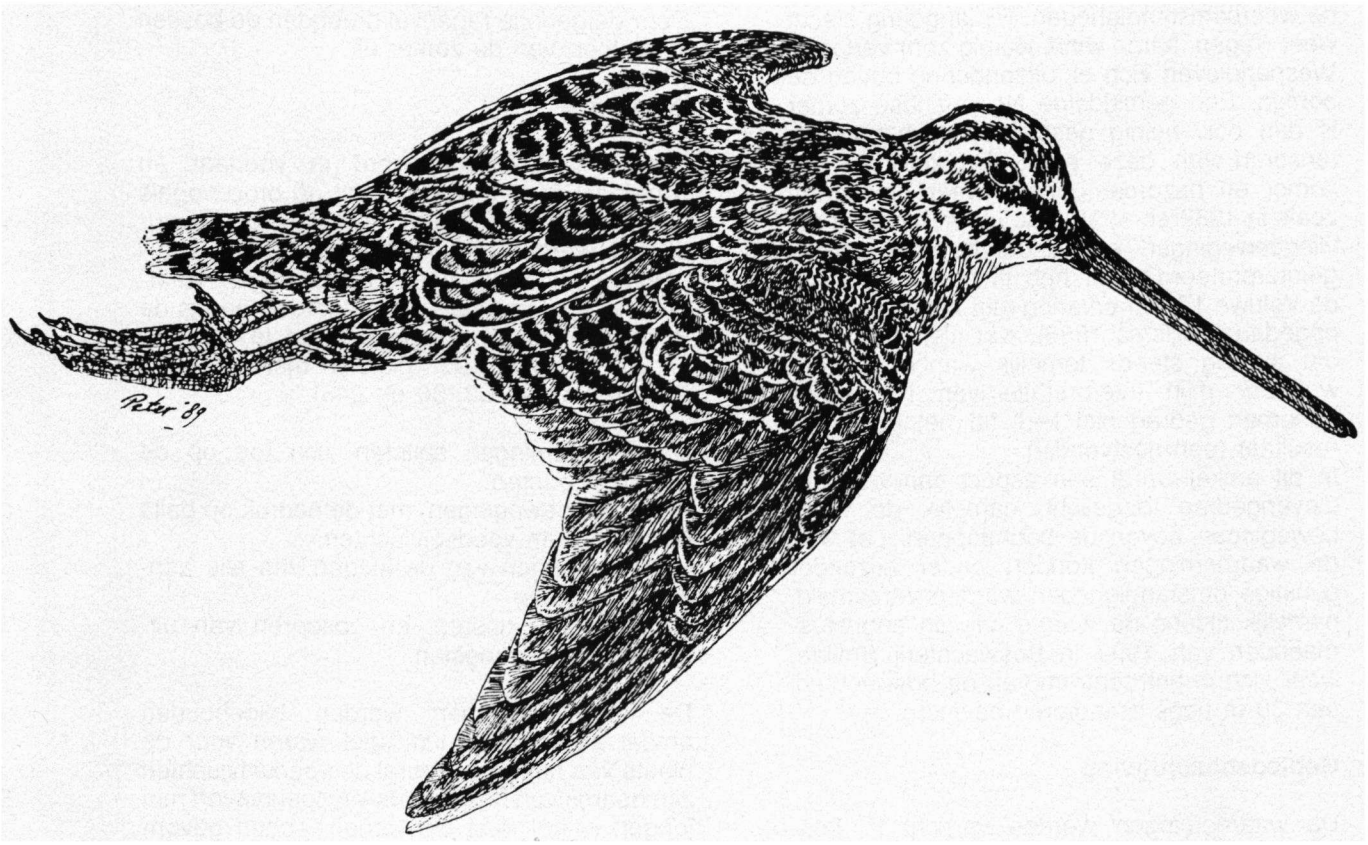
Peter '89